

ÎN LOC DE PEFĂȚĂ

Eliberarea de sub turci a ținutului dobrogean avea să nască, pe lângă alte aspecte ale vieții economice și sociale, o remarcabilă mișcare de cercetare științifică pentru cunoașterea acestui pământ.

Cărturarii ce aveau să se ridice din sinul celor ce se numeau dobrogeni, ca și cei veniți de dincolo de Dunăre — pentru a se statornici în aceste locuri —, figuri ilustre ale științei românești, care străbăteau în lung și-n lat acest pământ în neobosita lor muncă de cunoaștere, cu toții au semnalat înapoierea culturală ce stăpînea sufletele oamenilor de aici.

Și, concomitent cu desfășurarea unei multilaterale munci de cercetare științifică, aceste forțe se unesc pentru a lumina mințile celor mulți, printr-o impresionantă activitate culturală.

Innobilăți cu simțul datoriei, istoricul Gr. Tocilescu și poetul I. Nenișescu fondează la Tulcea, în 1896, Liga pentru propășirea Dobrogei ¹⁾. Asociația își stabilea ca scop permanent să scoată la lumină, de sub colbul vremurilor, mărturiile de artă strămoșești, să pună la loc de cinste și să preamărească faptele și creația acelor care aduc oamenilor bine și lumină.

Prin strădaniile membrilor ei au fost puse bazele Muzeului de arheologie din Constanța, unde Remus Opreanu și Gr. Tocilescu și-au adus contribuția de bază. La Hirșova dascălul Vasile Cotovu avea să primească, după 30 de ani de muncă, decorația Bene Merenti cl. I — pentru frumoasa colecție de valori istorice și etnografice pe care a organizat-o în incinta școlii.

Din subscripțiile publicului, Liga avea să inaugureze în 1900 pe colnicul „Hora“ din Tulcea, un frumos monument în memoria celor ce s-au jertfit pentru libertate și independență națională, iar în centrul orașului, aproape de malul Dunării, a fost înălțată statuia primului domn al Țării Românești, care s-a intitulat „..... mare voievod și singur stăpînitor ... pînă la Marea cea Mare“ ²⁾.

Moartea marelui cărturar Gr. Tocilescu în 1909 avea să ducă și la dizolvarea treptată a societății.

¹⁾ Brutus Cotovu — *Dobrogea în preajma războiului pentru neatarnare. Analele Dobrogei* — IX, vol II, 1928 p. 340.

²⁾ *Documente, B, veac. XIII-XV*, p. 51 v : *Ist. României*, vol. II, Buc. 1962, p. 378.

Activitatea științifică în Dobrogea însă se intensifica. Interesul cercetătorilor pentru acest ținut creștea. Tot mai mulți savanți, profesori, învățători și alți intelectuali își îndreaptă privirile către pământul dobrogean pentru cercetarea și cunoașterea lui, pentru a aduce lumina învățaturii oamenilor de aici.

Și, astfel, se ajunge ca înainte de a se aprinde și în România flacăra primului război mondial, în 1916 se pun bazele „Societății pentru cercetarea și studierea Dobrogei“, care avea în frunte pe remarcabilul cărturar și om de știință Constantin Moisil — director al liceului din Tulcea.

Activitatea prodigioasă și plină de conținut a membrilor societății a făcut ca idealurile și creațiile lor să fie exprimate în paginile unei reviste. În același an, sub direcția lui Constantin Moisil, prin Administrația Casei Școalelor s-a tipărit primul volum al revistei „Arhiva Dobrogei“, premergătoarea „Analelor Dobrogei“ — care își fac apariția în 1920, sub conducerea prof. C. Brătescu.

Aceste reviste au fost primele publicații dobrogene care... „aveau îndărătul lor o societate de studiu și o activitate științifică stăruitoare...“, societate ce avea să le diferențieze radical de „...publerea gazetelor politice, care jucau în soare fâgăduieli de curcubeu“... ca și de „...focul de rachetă al foilor de interes personal“...³⁾

Prima era revista Societății pentru cercetarea și studierea Dobrogei, iar a doua era creația Societății culturale dobrogene și care de fapt nu s-au diferențiat cu nimic. Era numai o nouă grupare, a celor care se stabiliseră în Dobrogea, majoritatea de data aceasta în Constanța, unde avântul economic și dezvoltarea urbanistică a acestui oraș era evidentă acum, după prefacerile de aproape o jumătate de veac de la eliberarea Dobrogei.

„Analele Dobrogei“ a fost revista care a grupat în jurul ei, organizați într-o societate culturală, pe toți specialiștii și cercetătorii din Dobrogea, ca și pe toți oamenii de știință care studiau și scriau despre această provincie.

Amindouă publicațiile au promovat ideea, iar „Analele Dobrogei“ a demonstrat-o în cei aproape douăzeci de ani de apariție, că *gruparea cercetătorilor „...în jurul unor reviste pe specialități, ...nu exclude gruparea tuturor specialiștilor dintr-o provincie... cu cei care vin și fac cercetări în același teritoriu ...în jurul unei reviste cu caracter local“.*⁴⁾

Avantajul acestei uniri avea să aibă ca urmare, după cum au și afirmat gânditorii ei, „...cunoașterea mai temeinică a provinciei către care se concentrează interesul tuturor, ...atmosferă culturală mai ridicată, caracter enciclopedic..., fapt ce va determina pătrunderea ei, ...în sfera de atenție a unui număr cât mai mare de cititori“.⁵⁾

Și, în adevăr, provincia a apelat la fiii săi, a deschis porțile tuturor savanților și cercetătorilor, i-a adunat pe toți în jurul ei, i-a unit în Societatea culturală și prin organul ei — Analele Dobrogei — a vehiculat către publicul larg cea mai bogată și variată gamă de creație științifică și literară.

În paginile lor, prin studii și comunicări, prin note sau recenzii asupra tuturor publicațiilor despre Dobrogea, Analele au făcut cunoscut lumii întregi

³⁾ Em. Bucuța — *Cincizeci de ani de presă dobrogeană*, în : *Analele Dobrogei*, IX, vol. I — Dobrogea cincizeci de ani de viață românească.

⁴⁾ *Arhiva Dobrogei* — vol. II, 1919 — p. 3 și 4.

⁵⁾ *Idem*.

rezultatele neobositei și multilateralei munci de cercetare, talentul și spiritul creator al poporului nostru.

Prin intermediul lor și-a difuzat cea mai mare parte din opera sa acel fiu al Tulcei, care — după cum ne scrie Simion Mehedinți — „...de la Herodot, părintele istoriei, geografiei și etnografiei, nimeni n-a privit cu mai mult interes ținuturile Dunării de Jos de cit geograful și etnograful — iar noi am adăugat și istoricul — Constantin Brătescu“.

Cele aproape șazeci de lucrări lăsate ne reflectă nu numai pasiunea, capacitatea, concepțiile și metodele de muncă ale marelui cercetător și cărturar, dar și cea mai frumoasă oglindă a pământului dobrogean.

Aceleași pasiuni, aceleași dorinți de cunoaștere pentru știința geologiei și folos omului le-a manifestat marele savant geolog Gh. Munteanu Murgoci din Măcin.

Continuator neobosit al geologului I. Mrazec — Gh. Murgoci împreună cu iluștrii săi colegi : Th. Neculau, D. M. Cădere, Șt. Cantuniari, D. Roman, R. Pascu, I. Simionescu, G. Macovei și alți cercetători — a reușit ca la începutul sec. XX, după numai cîțiva ani de activitate, să întocmească complet harta geologică a județului Tulcea. Cercetările ulterioare aveau să completeze harta numai cu detalii.

Provincia însă — așa cum prevăzuse C. Moisil și C. Brătescu — a atras în permanență și a unit în munca lor alți și alți oameni de seamă al științei românești.

Aici, la gurile Dunării, și-a închinat aproape toată viața cercetărilor biologice, economice și muzeale, savantul Gr. Antipa.

De numele lui sint legate aproape șaptezeci de lucrări științifice. Foarte multe din ele, pe lângă valoarea științifică au și un caracter economic, cu indicații practice referitoare la Delta Dunării, la zona inundabilă a fluviului, la pescăria și pescuitul în România, la fauna Mării Negre, la valorificarea stufăriilor din Deltă. El este întemeietorul școlii române de hidrobiologie, a celei de ihtiologie, creatorul Muzeului de istorie naturală din București și a Laboratorului administrației pescăriilor la Tulcea, din care în 1940 ia ființă Stațiunea de cercetări piscicole, așa cum Ion Borcea înființase în 1926, la Agigea, prima Stațiune zoologică marină din România.

Același remarcabil progres l-au cunoscut și cercetările arheologice prin activitatea lui Gr. Tocilescu și Vasile Pârvan, proeminente personalități ale științei românești.

Dacă cercetările lui Gr. Tocilescu au înlăturat nu numai ipotezele contradictorii referitoare la Tropheum Traiani și au demonstrat opiniei publice mondiale simbolul monumentului ca act al formării poporului român, Vasile Pârvan ne-a lăsat o vastă și documentată operă științifică asupra istoriei acestor locuri, a strămoșilor noștri geto-daci, a „*vieții romanilor la gurile Dunării*“ și a format aici, pe pământul dobrogean, cea mai frumoasă și cea mai activă școală arheologică românească.

Sub auspiciile acestei școli s-au făcut cercetări la cetatea Ulmetum și Histria, dezvoltîndu-le apoi prin discipolii ei la Capidava, Dinogetia, Argamum și într-o serie de alte centre, făcînd astfel posibil apariția unor remarcabile studii și lucrări despre Dobrogea, despre istoria sa și monumentele ei.

Tot aici în Dobrogea a activat ca director al liceului din Tulcea, numismatul C. Moisil. Concomitent cu activitatea didactică, eminentul director a desfășurat și o fructuoasă activitate culturală, activitate ce a condiționat chiar dezvoltarea liceului. De numele lui sint legate înființarea primului cinematograf în orașul Tulcea, prima bibliotecă publică, organizarea de nenumărate manifestări culturale, fără să neglijeze studiile numismatice și mai ales valorificarea științifică a tezaurului de la Bădila, descoperit în 1906.

De viața științifică, de mișcarea literară și culturală a Dobrogei se leagă încă multe nume : numele aceluia care a legat organic acest pământ de centrele vitale ale țării și a deschis porți și drumuri către largul Mării, al aceluia ce a fost Anghel Saligny. Vibrează pentru noi numele lui Panait Cerna — poet filozof, fiu al țărănimii și revoltat al unei societăți nedrepte, numele scriitorului „mării” — Jean Bart (Eugeniu Botez), al poetului Ioan N. Roman-ziarist, cercețător, figură remarcabilă a vieții culturale și fondator — împreună cu C. Brătescu — a Societății culturale dobrogene. Ne sint cunoscute tuturor numele bibliografului și etnografului Stan Greavu-Dunăre, al etnografului Al. P. Arbore, al dirijorului George Georgescu, al altruistului și remarcabilului arheolog Gr. Florescu, al ziaristului și muzeografului V. Canarache și a multor prodigioși cercețători și creatori care fac și în zilele de azi insufletește eforturi pentru cunoașterea și valorificarea bogățiilor naturale, pentru dezvoltarea și valorificarea științifică și culturală a monumentelor istorice, a tot ceea ce poate fi bun pentru om, pentru viitor.

Dar, Dobrogea prin cadrul său natural, cu lumina sa, cu varietatea și specificul său arhitectural a constituit un punct de atracție deosebit și în permanență pentru creatorii artelor plastice. Se poate afirma că au fost excepții atunci când dintr-o expoziție de artă retrospectivă, interregională sau organizată pe plan național, a lipsit peisajul tulcean sau cel dobrogean în general.

În galeriile de artă ale țării se poate vedea o impresionantă gamă de lucrări lăsate de pictorul M. Bunescu, St. Luchian, Gh. Petrașcu, St. Dumitrescu, J. Steriadi, M. Dărăscu, Fr. Șirato, Vasile Popescu și mulți alții, poposiți cu șevaletele lor aici.

Între aceștia N. N. Tonitza ocupă locul de frunte prin numărul impresionant de lucrări inspirate de Dobrogea.

Dar acest pământ are și fiii săi în domeniul artelor : Lucian Grigorescu, Tarasov. Gh. Sirbu și mulți alții care mai folosesc încă șevalețul sau dalta.

De aici s-au ridicat și au pornit spre alte centre ale țării remarcabile personalități ce constituie bucuria și mândria dobrogenilor : O. Tafrali, C. C. Brătescu ș.a.

Aici, pământul și apele au dat materia primă și confruntarea lor cu omul a creat aluatul unor nepieritoare opere ce oglindesc în lume și vor developa în fața generațiilor viitoare spiritul creator al poporului nostru, hărnicia și cultura acelora care au trăit și au lucrat acest pământ.

Nu dorim decît continuarea visului înaintașilor noștri, al acelor care au iubit pînă la sacrificiu acest pământ, acea dorință exprimată cu cincizeci de ani în urmă în paginile acelei publicații ce avea să fie o făclie a vieții culturale și științifice din Dobrogea, de „grupare a tuturor specialiștilor” — care lucrează în *provincia dintre Dunăre și Mare*.

Dorim ca participarea celor peste o sută de cercetători și reprezentanți de seamă ai științei românești la Colocviul organizat de Muzeul din Tulcea să fie înregistrată nu numai ca o importantă manifestare științifică dedicată Deltei Dunării, așa cum a fost anunțată, ci și ca prima întâlnire a majorității forțelor care își exprimă, prin studiile și comunicările prezentate, munca creatoare depusă pe aceste meleaguri pentru progresul provinciei noastre, pentru propășirea țării.

Marile țeluri ale oamenilor muncii de știință, ale tuturor cercetătorilor, ale celor care propagă știința și cultura au fost și sint realizabile prin sprijinul permanent, material și moral dat de partid, sub a cărei învățătură și îndrumare ne călăuzim în munca noastră, de peste un sfert de veac.

Dorim ca editarea prezentei publicații împreună cu cele care apar în celălalt centru dobrogean — Constanța, să continue frumoasele tradiții și să păstreze prestigiul științific al celor pe care le-am cunoscut în perioada dintre cele două războaie mondiale, să fie prisaca provinciei de unde cei mulți să ia lumina științei.

G. SIMION

Directorul Muzeului „Delta Dunării“